

Jukka Lassila – Tarmo Valkonen

**SOSIAALIMENOT JA
VÄESTÖN IKÄÄNTYMINEN**

Julkaisija: Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, ETLA

Kustantaja: Taloustieto Oy

Helsinki 2002

LASSILA, Jukka – VALKONEN, Tarmo, SOSIAALIMENOT JA VÄESTÖN IKÄÄNTYMINEN. Helsinki: ETLA, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, The Research Institute of the Finnish Economy, 2002, 99 s. (B, ISSN 0356-7443; nro 187). ISBN 951-628-357-8.

TIIVISTELMÄ: Tutkimuksessa tehdään laskelmia sosiaalimenojen kehityksestä ja kuvataan niiden avulla sosiaalimenojen rahoitustarvetta. Laskelmien tekemiseen käytetään STM:n ja Etlan yhteistyönä rakentamaa simulointimallia, joka ottaa huomioon yksityisen sektorin ja markkinoiden reaktiot väestön vähenemiseen ja veroasteen nousuun. Sosiaalimenojen suhde kokonaistuotannon arvoon nousee merkittävästi seuraavan kahdenkymmenen vuoden aikana. Sen jälkeen nousuvauhti hiljenee. Menoja lisäävät lähinnä työeläkemenojen kasvu ja hoivapalvelujen tarpeen suureneminen. Sosiaalimenojen rahoitus edellyttää kokonaisveroasteen merkittävää nousua. Verotuksen kiristyminen kohdentuu työtuloihin. Vaihtoehtoistarkasteluissa väestöpävarmuuden merkitys osoittautuu erittäin suureksi. Tämä epävarmuus on syytä ottaa politiikan yhdeksi peruslähtökohdaksi. Koulutustason nousulla on myönteisiä vaikutuksia talouden kasvuun ja hyvinvointiin, mutta koulutuksella on kuitenkin vaikea ratkaista pysyvästä väestön ikääntymisestä aiheutuvia veroasteongelmia, koska myös menot ovat suurelta osin ansiosidonnaisia.

ASIASANAT: Ikääntyminen, sosiaalimenot, verotus, väestökehityksen epävarmuus

LASSILA, Jukka – VALKONEN, Tarmo, POPULATION AGEING AND SOCIAL EXPENDITURE IN FINLAND (In Finnish). Helsinki: ETLA, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, The Research Institute of the Finnish Economy, 2002, 99 p. (B, ISSN 0356-7443; nro 187). ISBN 951-628-357-8.

ABSTRACT: Projections of social expenditures and their finance in Finland are made using a numerical general equilibrium simulation model. Social expenditure will rise significantly in relation to GDP during the next twenty years. After that expenditure will increase more slowly. Increased spending on earnings-related pensions, health care and old-age care is the main factor behind the increase in social expenditure ratio. Correspondingly, taxation must increase. This is likely to tighten especially labour income taxation. The results are sensitive to demographic uncertainty, and this should be taken into account in policy design. Increasing education levels will raise real incomes and welfare, but cannot solve the tax rate problems due to a permanent change in the age structure, because most expenditure items are related to earnings.

KEY WORDS: Ageing, social expenditure, tax structure, demographic uncertainty

Esipuhe

Suurin osa sosiaalimenoista liittyy tiettyyn ikävaiheeseen. Tästä syystä väestörakenne vaikuttaa olennaisesti sosiaalimenojen suuruuteen. Tuleva väestön ikääntyminen lisää menoja, mutta emme tiedä kuinka paljon: väestökehitykseen ja talouden tulevaisuuteen liittyy erittäin suurta epävarmuutta. Tämän tutkimuksen arviot sosiaalimenoista ja niihin vaikuttavista tekijöistä poikkeavat muista Suomessa tehdyistä sikäli, että ne on tehty koko kansantalouden toimintaa kuvaavalla mallilla. Näin saadaan esille muun muassa se, miten markkinoiden sopeutuminen väestön ikääntymiseen muuttaa hintoja ja palkkoja ja miten nämä muutokset heijastuvat edelleen sosiaalimenoihin ja niiden rahoitukseen.

Tutkimuksen tekivät ja sen sisällöstä vastaavat tutkimusjohtaja Jukka Lassila ja tutkimuspäällikkö Tarmo Valkonen. Tutkija Hannu Kaseva teki taustaselvityksen koulutusskenaarioista. Tutkimuksen on rahoittanut sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Akatemian ikääntymisen tutkimusohjelma.

Helsingissä, huhtikuussa 2002

Markku Lehto
kansliapäällikkö
sosiaali- ja terveysministeriö

Pentti Vartia
toimitusjohtaja
ETLA

Tekijöiden esipuhe

Tämä tutkimus on jatkanut yhteistyötämme sosiaali- ja terveysministeriön asiantuntijoiden kanssa. Erityisesti neuvotteleva virkamies Heikki Palm ja erikoistutkija Pekka Sirén ovat olleet suureksi avuksi. Kiitämme hyödyllisistä kommenteista myös muuta tutkimuksen taustaryhmää, johon kuuluivat tutkimuspäällikkö Robert Hagfors Kelasta, apulaisosastopäällikkö Rolf Myhrman sosiaali- ja terveysministeriöstä, neuvotteleva virkamies Jorma Tuukkanen valtiovarainministeriöstä ja pääekonomisti Reijo Vanne ETK:sta. Tutkimuksessa käytetyt väestövaihtoehdot saimme professori Juha Alholta. Anu Valle Kelasta toimitti meille ikäryhmittäisiä tietoja etuuskien saajista. Kiitämme näitä tutkimuksen kannalta olennaisista aineistoista.

ETLAn henkilökunnasta tutkimusta ovat merkittävimmin avustaneet tutkija Hannu Kaseva, joka teki taustatyötä koulutusrakenteeseen liittyen ja suunnittelija Eija Kauppi, joka ohjelmoi uuden version FOG-mallista, simuloi sosiaalimenolaskelmia ja avusti raportoinnissa. Tutkimusraportin taittoi Tuula Ratapalo. Heille lämpimät kiitokset.

Helsingissä, huhtikuussa 2002

Jukka Lassila   Tarmo Valkonen

Sisällysluettelo

1	Yhteenveto: tutkimuksen tavoite, toteutus ja tulokset	1
1.1	Tavoite	1
1.2	Sosiaalimenolaskelmien tuottaminen FOG-mallilla	2
1.3	Tärkeimmät tulokset	4
2	Väestö, talous ja sosiaalimenot	7
2.1	Ikääntyminen ja talous	7
2.2	Sosiaalimenot ja ikärakenne	11
2.2.1	Sosiaalimenojen nykyinen rakenne	11
2.2.2	Sosiaalimenojen rahoitus	12
2.2.3	Sosiaalimenot elinkaarella	15
3	Sosiaalimenolaskelman perusvaihtoehto	18
3.1	Perusoletukset	18
3.2	Simulointitulokset	23
4	Vaihtoehtoisia sosiaalimenoarvioita	36
4.1	Väestökehityksen epävarmuus ja sosiaalimenot	36
4.1.1	Korkean ikäsuhteen vaihtoehto	39
4.1.2	Matalan ikäsuhteen vaihtoehto	42
4.2	Kansantaloudelliset vaihtoehdot	44
4.2.1	Alhaisempi korkotaso	44
4.2.2	Hitaampi työn tuottavuuden kasvuvauhti	47
4.2.3	Koulutusrakenteen muutos ja sosiaalimenot	50
4.2.4	Matalamman työttömyyden vaihtoehto	55
4.3	Sosiaalipoliittiset vaihtoehdot	57
4.3.1	Hoivapalvelujen tarve	57
4.3.2	Tulonsiirtojen indeksointi	61
4.4	Yhteenveto vaihtoehtoistarkasteluista	63
	Lähteitä	66
Liite 1.	FOG-mallin pääpiirteet	68
Liite 2.	Sosiaalimenot, ikä ja koulutus tilastoissa	87
Liite 3.	Sektoreittaiset tulot ja tulonkäyttö FOG-mallissa	97